

Akademiskt samskapande och Agenda 2030

Kommunikation, tillit, integritet och makt

Jonas Stier

Jonas Stier, professor i socialt arbete, Akademin för hälsa, vård och välfärd,
Mälardalens högskola. E-post: jonas.stier@mdh.se

Lärosäten i Sverige och övriga världen har en viktig roll att spela i Agenda 2030-arbetet och det finns idag allt större krav på att "öppna upp" vetenskapen och samverkan och samskapande/samproduktion mellan lärosäten, civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor (kvadrupel helix). Denna text diskuterar dessa frågor i ljuset av akademiens värden och möjliga dilemman vid kvadrupel helix samarbeten. Diskussionen utgår från egna erfarenheter av olika typer av samverkansarbete och samskapande samt 14 fokusgruppsintervjuer inom ramarna för Accomplishsh-projektet. Dessa intervjuer genomfördes i tolv länder där representanter för akademi, civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor diskuterade hinder för och möjliggörande av samverkan och samskapande. I diskussionen kopplas resultaten till mer allmänna resonemang och samskapande. Diskussionen utmynnar i några tips som kan vara till nytta i samproduktionsarbetet kring Agenda 2030.

Universities play a key role in the Agenda 2030 collaboration. Today, there are increasing demands and expectations placed on academic institutions to "open up" science, collaborate and co-create with the entire quadruple helix", that is stakeholders from academia, civil society, government and industry. Drawing upon personal experiences of quadruple helix collaboration as well as upon 14 focus groups interviews within the Horizon 2020-project *Accomplishsh*, this text focuses on such co-creation. The interviews were conducted in twelve European countries where representatives from academia, civil society, government and industry discussed obstacles and enablers in collaboration and co-creation. The results are discussed in the light of academic values and potential dilemmas in such collaboration. Based on this, a set of recommendations for successful co-creation for Agenda 2030 work is presented.

Inledning

*He that does good to another
does good also to himself*
Lucius Annaeus Seneca

Agenda 2030 formulerar 17 globala mål. För att nå dessa mål framhålls allt oftare den högre utbildningens och forskningens roll när det gäller att möta utmaningarna kopplade till en åldrande befolkning, kompetensförsörjning, klimat, ohälsa, fattigdom och hållbar utveckling. Betoningen på behovet av utbildning och ny kunskap som kungsvägar till en bättre värld är ingalunda ny. Överlag hyser också den svenska allmänheten stort förtroende för universitet och högskolor (SOM-institutet, 2018, 2020).

Sedan decennier har lärosäten i Sverige och resten av Europa haft i uppdrag att samverka med det omgivande samhället (förr kallat den tredje uppgiften). Därför sker idag samverkan med företag, kommuner, regioner, myndigheter och frivilligorganisationer, lokalt, nationellt och internationellt. Tillsammans formuleras och genomförs forsknings- och utvecklingsprojekt som ger ny kunskap, nya arbetssätt, produkter, patent eller tjänster. Högskolor och universitet utbildar, tar fram och sprider ny kunskap på debattsidor och vid populärvetenskapliga evenemang, som *ForskarFredag* och *Forskar Grandprix*.

Det som emellertid är nytt är det senaste decenniets (grovt räknat!) fokus på mer systematiskt samarbete, samverkan och samproduktion/samskapande inom den europeiska högskolesektorn. Det handlar om att gå bortom kunskaps-spridning och kunskapsöverföring till att tillsammans *producera* eller *skapa* ny kunskap, genom att involvera aktörer som traditionellt inte har deltagit i kunskapsproduktion eller i forskningsprocessen.

Därtill finns en diskurs där det talas om ”public engagement”, ”valorisation”, ”impact”, ”knowledge transfer”, ”research-based policy-making”, ”stakeholders” och ”quadruple helix” (se exempelvis Grønvaad, Hvidtfeldt & Budtz Pedersen, 2017). De två senare betecknar intressenter eller aktörer som samproducerar/samverkar, där kvadrupel helix avser akademi, civilsamhälle, näringsliv (på engelska ibland industry) och offentlig sektor (ibland ”government”). Via de europeiska ramprogrammen för forskning (och sedermera innovation) och strukturfonderna har ett mål varit att via ett mer systematiskt samarbete mellan sådana aktörer bidra till att lösa de ”stora utmaningarna”, bland annat genom att främja tillväxt och stärka Europas konkurrenskraft.

Som ett ytterligare steg för att dra nytta av högre utbildning och forskning enades år 2016 EU-ländernas regeringar om att gå över till ett öppet vetenskapssystem. Enligt EU-kommissionären Carlos Moedas *Vision for Europe – The three Os strategy* ska europeiska lärosäten vara *öppna* gentemot världen och främja *öppen* innovation och *öppen* vetenskap.

Öppen vetenskap innefattar öppen tillgång, öppna forskningsdata, forskningskommunikation och medborgarforskning. Tanken är att högre utbildning och forskning, delvis på egen hand, men framför allt i samarbete med civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor ska producera såväl ny kunskap som nya arbetsätt för att möta utmaningar, exempelvis de i Agenda 2030 formulerade målsättningarna. Öppen vetenskap innebär att man går ännu ett steg längre, från att i mer allmänna termer samproducera/samskapa kunskap, till att, som man säger, öppna upp *bela* forskningsprocessen (det vill säga även i formuleringen av forskningsproblem och datainsamling), inte bara för institutionella aktörer utan även för enskilda medborgare.

Mot denna bakgrund har stora insatser gjorts i Sverige för att mobilisera och ”öppna upp” den högre utbildningen och forskningen vid svenska lärosäten (”akademien”) för övriga samhället. Samtidigt har det funnits utmaningar och områden för meningsskiljaktigheter. Resursbrist, kontroverser om prioriteringar och vad en del anser vara en alltför stor politisering och kommersialisering av högre utbildning och forskning är några. Forskare som uttalar sig om vargjakt, dieter eller bedriver klimat- eller genusforskning, studerar extremism (jämför Agenda 2030) eller forskning som innefattar djurförsök är exempel där det förekommer trakasserier, hot eller till och med hat – på sociala medier eller i möten med arga medborgare på gatan. En undersökning med fokus på forskningskommunikation genomförd av Vetenskap & Allmänhet (2019) visar att det dessutom är ungefär dubbelt så vanligt att kvinnliga forskare är utsatta. Till detta kommer andra dilemman kopplade till forskningssamarbete med aktörer utanför akademien.

Andra utmaningar består i konkreta skillnader mellan akademi, civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor). Dessa aktörer har olika uppdrag, målbilder, arbetsätt, tidslogiker och incitament för samverkan. Kunskapsproduktion ställs mot medborgarnas rättigheter och övriga behov, långsiktighet mot kortsiktighet, eller kommersialiserbarhet mot en ideell vilja att förändra samhället. Kort sagt: även om många skriver under på värdet och nödvändigheten av en intensifierad, mer systematisk samverkan och samskapande är den faktiska utkomsten inte alltid vad man förväntar sig eller hoppas på. Därför har ett antal regionala, nationella och internationella initiativ tagits för att utveckla bättre metoder för samskapande. Ett är det av EU-kommissionen finansierade *Accomplish* (se www.accomplish.eu) – ”Accelerate co-creation by setting up a multiactor platform for social sciences and humanities”.¹

1. Idag används ofta begreppen samskapande och samproduktion synonymt. Då samskapande var det begrepp som användes i Accomplish kommer jag fortsättningsvis, och med något undantag, att använda mig av det.

Syfte, upplägg och metod

Utifrån utgångspunkten att lärosäten i Sverige och övriga världen har viktiga roller att spela i Agenda 2030-arbetet och med hänsyn till akademins värden och uppgifter resonerar denna text kring några av samverkans, samskapandets och den öppna vetenskapens värden och dilemman vid kvadrupel helix samarbete. Diskussionen utgår från egna erfarenheter av samverkansarbete och samskapande samt 14 fokusgruppsintervjuer inom ramarna för Accomplishh-projektet.

Totalt genomfördes fokusgruppsintervjuer i tolv länder där representanter för akademi (33 st), civilsamhälle (23 st), näringsliv (11 st) och offentlig sektor (18 st) diskuterade hinder för och möjliggörande av samverkan och samskapande. Intervjuerna transkriberades, översattes och analyserades (Stier & Dobers 2017). I analysen identifierades ett antal teman, varav fyra – ”verksamhetsmål och personliga incitament”, ”kommunikation”, ”relationer” samt ”integritet” – står i fokus i föreliggande text. I diskussionen nedan kopplas resultaten till allmänna resonemang och samskapande och utmynnar i några tips som kan vara till nytta i samverkan och samskapandet kring Agenda 2030.

Verksamhetsmål och personliga incitament

Oavsett vilken del av kvadrupel helix man är verksam inom saknas ofta enighet kring den precisa innebörden av och mer konkreta meningen med samverkan och samskapande (se exempelvis Ostrom, 1996; Joshi & Moore, 2004; Needham, 2007; Holmström, Stier, Tillgren & Östlund, 2016). En aspekt av denna oenighet är en oklar distinktion mellan samarbete å ena sidan, och samverkan och samskapande å den andra. Är det fråga om substantiella skillnader eller bara begreppsliga eller semantiska? Det blir även ofta så att samtalen kring dessa frågor snarare blir en retorisk övning i högskolpolitisk eller EU-byråkratisk jargon.

Samtidigt menar vissa intervjupersoner i Accomplishh-projektet att samskapande sträcker sig bortom mer traditionell samverkan. Det handlar inte längre bara om att den högre utbildningen och forskningen *överför* kunskap och arbetssätt till aktörer *utanför* akademien; istället samskapar man tillsammans för att ta fram dessa saker. (För en diskussion av samskapande/samproduktion, se exempelvis Ostrom, 1996; Jasanoff, 2004.) Omvänt menar man att politiker, tjänstemän eller företrädare för civilsamhället inte ska nöja sig med att *inhämta* ny kunskap – och lägga ansvaret för kunskapsproduktionen på akademien – utan de måste vara involverade, såväl ekonomiskt som mer konkret, när det gäller att formulera gemensamma problem och agendor för samskapande.

Initialt i ett samarbete är det vanligt att det finns bristande kunskaper om varandras verksamhetsmål. Akademins verksamhetsmål är att bedriva högre utbildning och att producera ny forskning, för att öka den egna synligheten

och konkurrenskraften eller för forskningens egen skull, medan civilsamhället exempelvis ska bedriva välgörenhetsarbete, befrämja demokratin, värna kulturarvet eller erbjuda fritidssysselsättning. För den offentliga sektorn kan verksamhetsmålet vara att erbjuda social trygghet, god äldreomsorg eller stöd till arbetslösa, samtidigt som näringslivet har innovationer, tillväxt och lönsamhet som övergripande verksamhetsmål.

Så även om det finns enighet om värdet av Agenda 2030-arbete gör skillnaderna i verksamhetsmål att förväntningarna på och förutsättningarna för samarbete och samskapande skiljer sig åt. Samtidigt betyder detta inte att det inte finns förutsättningar för ett fruktbart samarbete. Nyckeln här är att man redan från början är uppriktig och transparent och diskuterar dessa saker, liksom vilka utkomster och vilken ”impact” av samarbetet man ser framför sig, och inte minst önskar sig.

För industrirepresentanterna i Accomplishh-projektet kopplas många gånger impact och nyttan med samarbetet till det förmodade kommersiella värdet inom en *snar framtid*. Just frågan om tid lyfts av många, då verksamheterna verkar under olika tids- och planeringslogiker. Medan den akademiska verksamheten tillåts, eller till och med förväntas, ta tid, är näringslivets ställtider mycket kortare, medan civilsamhällets och politikernas och den offentliga sektorns planeringscykler och syn på kort- och långsiktighet ligger någonstans mitt emellan. Det är även viktigt att diskutera omfattningen, tidsåtgången och resurserna för samarbetet. Av detta skäl menar intervjupersonerna att de personer som konkretiserar samarbetet måste ha mandat att besluta om resurser.

Vid sidan om övergripande verksamhetsmål är personliga incitament drivkrafter för samverkan och samskapande. Företrädare för akademien menar att deras personliga incitament många gånger saknas. Samverkan och samskapande kan många gånger vara uttalade men inte de facto prioriterade verksamhetsmål (som arbetet med Agenda 2030), utan sker på frivillig basis och på fritiden, och ger begränsat eller inget karriärmässigt meritvärde. Samtidigt är forskningen i dag alltmer konkurrensutsatt, vilket gör att forskarna (helt förstäligt) ofta prioriterar att söka externa forskningsmedel, författa vetenskapliga artiklar (enligt den numera ökända devisen ”publish or perish”) eller färdigställa avhandlingar. På samma sätt menar samarbetspartners i civilsamhället, näringslivet och den offentliga sektorn att det är svårt att motivera alltför stora engagemang utanför den egna verksamheten. Därtill säger man att det finns få personliga incitament till samverkan och samskapande, utöver att ”det är givande och lärorikt”.

Så beroende på i vilken verksamhet man befinner sig, är tids- och planeringslogikerna olika, liksom värdegrunderna, förväntningarna, målen och förutsättningarna. Därför måste rikligt med tid avsättas för att diskutera dessa, säger både intervjupersonerna i Accomplishh-projektet och min egen erfarenhet mig. För ändamålet är det bra att undersöka möjligheten att involvera så kallade

intermediärer eller facilitatorer – personer som är särskilt bra på att främja samskapande. Även möjligheten att lära från goda exempel, inklusive diskutera hur man lär sig från andras erfarenheter, kan främja framgångsrikt samskapande.

Kommunikation

Vid samskapande är skillnader i kommunikation, språk och nomenklaturer bitvis en utmaning. Förutom begreppsliga oklarheter (som beskrevs ovan) används många gånger samma ord och uttryck med olika betydelser i de olika verksamheterna. Exempelvis inom hälsoområdet kan samskapande betyda att patienten är delaktig och aktiv i att utforma den egna vården, inom filmbranschen har det längre talats om en film som en samproduktion och inom den akademiska världen ger vi ordet en ytterligare innebörd.

I akademisk nomenklatur finns otaliga termer och begrepp som kan försvåra kommunikationen – må det handla om diskurs, kontext eller sociala konstruktioner. Sådana ord och kommunikationssätt (det akademiska samtalet uppfattas ofta som omständligt) lägger ibland hinder för samarbetet. Detsamma kan en kritisk hållning i ett samtal göra – en hållning som brukar ses som ett kärnvärde i akademisk verksamhet. För forskarna betyder det inte ”tråkig negativism” eller en polemisk hållning till omgivningen, utan ett distanserat och undersökande arbetssätt. Förstår inte övriga samarbetspartners detta finns alltid en risk att ”akademikern” i fråga uppfattas eller till och avfärdas som negativ och samarbetsovillig. Omvänt kan det som uppfattas som management-jargong eller byråkrati-jargong (se ovan) uppfattas som okritisk, svår eller ytlig av forskarna.

Ännu ett exempel är synen på vad som är ett ”problem” i eller för verksamheten. För forskaren är det som regel ett *vetenskapligt* problem (något som bör beforskas), medan det i socialtjänsten kan vara ett *socialt* problem (missbruk eller våld i nära relationer), och därför är något som ska *förhindras* eller lösas. För industrin kan problemet handla om att skapa nya innovationer för att effektivisera en produktionskedja och så vidare. Därtill: mot bakgrund av Agenda 2030 behöver inte ett ekonomiskt, medicinskt eller socialt problem vara ett *vetenskapligt* problem. Av det sagda följer att man inledningsvis i samarbetet kanske pratar om ett problem utan att vara på det klara med vad som ”är” problemet och hur man ser på detsamma. Därför måste det som initialt ses som flera problem omformuleras till ett *gemensamt* problem för att samtliga involverade vara överens om utgångspunkten och fokus för samarbetet.

Här bör även nämnas det som kallas ”förväntningsgap” – att man går in i samarbete med skilda, eller till och med inkompatibla förväntningar, på vad, hur och varför något ska göras. En lärdom av detta, menar såväl intervjupersonerna Accomplishh-projektet som jag själv är att man, för att undvika ”gnissel, besvikelser eller konflikter bör vara tydlig med man själv förväntar sig av sina

samarbetspartners. När det gäller ”leverabler” tänker forskare (åtminstone inom humaniora-samhällsvetenskap) på publikationer i vetenskapliga tidskrifter, en vetenskaplig monografi eller möjligen en rapport. För exempelvis industrin kan utkomsten vara ett patent eller en produkt, medan det för civilsamhället eller socialtjänsten kan vara fråga om en metod eller ett arbetssätt.

I mina samarbeten med kommuner, regioner och myndigheter ägnas alltid rikligt med tid åt att diskutera de förutsedda resultaten, deras betydelse, värde och genomslag (”impact”) och leverablerna i samarbetet. Inte sällan handlar det om att man vill ha ut olika saker, och att det blir nödvändigt att göra både och, snarare än antingen eller. Även ansvarsfördelningen måste vara tydlig. Vem tar fram vad? Hur tas resultaten och leverablerna emot? Vem svarar på eventuella frågor och om vad?

Gemensamt för de ”icke-akademiska” aktörerna är att de vill ha kontinuerligt flöde av resultat och ny kunskap, inte enbart en text i samarbetets slutfas. De vill vara med i och vara uppdaterade i det fortlöpande arbetet. Återkommande ”kontrollstationer”, där man som forskare delar med sig av preliminära resultat, är viktiga och som forskare bör man avsätta tid för detta, samtidigt som det är viktigt att vara tydlig med vad man kan uttala sig om. Att vara inbjudande i sin framtoning och ägna minst lika mycket tid åt att lyssna som att tala är också viktigt.

Relationer

Det brukar ibland sägas att ett samarbete aldrig är starkare än de relationer som samarbetet bygger på. Därför gäller det att vårda sina relationer. Både intervjupersonerna i Accomplish-projektet och andra samverkanspartnersna återkommer till betydelsen av relationer som bygger på ömsesidig(t) förtroende, tillit och respekt. Förtroende, tillit och respekt är högst påtagliga känslor när vi möter och samverkar med andra människor, samtidigt som de många gånger är subtila, svårgripbara och flyktiga. Det ligger mycket även i en annan ”sanning”, nämligen att ”first impressions last”. Intervjupersonerna betonar att förstahandsintrycket är viktigt vilket gör att noggranna förberedelser, intermediärer och personer som kan hjälpa oss att öppna dörrar och skapa kontakta med nyckelpersoner ökar chanserna för en bra inledning till, och därmed en god grund för, ett samarbete exempelvis kring Agenda 2030.

Likväl: både initialt och senare i samverkansrelationen spelar status och makt stor roll. Företrädare för civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor beskriver ofta att de upplever ett kunskaps- och statusunderläge, där forskarna har tolkningsföreträde, när det gäller kunskap och vetenskapliga teorier och metoder. Forskaren som vid första mötet lägger en packe böcker på bordet och frågar den potentiella samarbetspartnern om hon eller han har läst Foucaults texter, och tillägger att dessa är grunden för att förstå hur den psykiatriska vår-

den fungerar, riskerar inte bara att den andra personen känner sig underlägsen, utan också förolämpad.

På samma gång upplever forskarna att de behöver sträcka och tänja på sig för att få gehör (och finansiering) för sina forskningsidéer, och att de måste argumentera för forskningens *inneboende* värde – ett akademiskt kärnvärde. Uttalanden som att ”det görs så mycket forskning som aldrig leder till nåt” är en säker väg till en spänd relation forskare och andra emellan. I relationen blir det därför ibland upplevelsen från forskarens sida att akademisk frihet ställs mot möjligheten att få finansiering, medan de andra aktörerna upplever att de egna behoven glöms bort och att det är forskarna som dikterar villkoren för relationen.

Att hitta arenor för kontinuerlig interaktion (det vill säga inte bara mötesrum för att träffas en gång per halvår) har därför ett värde vid samskapandet. Där, och genom kontinuerlig kommunikation i form av avstämningar men även genom kommunikativ taktfullhet och ömsesidig nyfikenhet, vårdas relationerna. Mycket av det som handlar om *kollegialitet* kan därför tillämpas även på våra relationer med aktörer utanför akademien – målet i relationen bör vara att främja en interprofessionell kollegialitet.

Integritet, öppenhet, transparens och autonomi

Om inställningen till samverkan och samskapande skiljer sig åt mellan akademi, civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor, skiljer den sig också högradigt åt inom akademien – mellan ämnen, fakulteter, lärosäten och inte minst individer.² Så akademiska kärnvärden och principer till trots hårbärgerar akademien en mångfald teorier, metoder, bevekelsegrunder och synsätt på forskningens och forskarens roll visavi det övriga samhället. Ska man som forskare överhuvudtaget agera för att uppnå målen i Agenda 2030, eller begränsa sig till att studera ”de stora utmaningarna” och arbetet med att möta dessa? Med detta sagt är det kanske inte konstigt att samskapande av forskning aktualiserar ett antal dilemman för forskare, även om karaktären på sådana dilemman varierar.

Vanliga dilemman som lyfts fram både i Accomplishh-projektets intervjuer och i allmänakademiska debatter har ofta att göra med integritet, transparens, tillit, etik och ansvar. Ett sådant dilemma kan ses i ljuset av å ena sidan trenderna i omvärlden där krav på öppen vetenskap motiveras med uttalanden som ”värde för skattepengarna”, behovet av ”impact”, nödvändigheten av samskapande eller ”regionalt ansvar”. Å andra sidan, (och inte sällan av samma personer!), reses krav på akademins integritet och forskningens viktiga roll i tider av faktaresistens och falska nyheter. Universitet och högskolor ska vara öppna och

2. En stor del av forskning och innovation sker idag utanför lärosätena, i forskningsinstitut, företag, myndigheter och intresseorganisationer.

behjälpliga och *samtidigt* värna forskningens inneboende värde och vara tydliga med gränserna för vad man kan och bör engagera sig i. Forskningen ska således fritt välja sina forskningsproblem och på samma gång bidra till lösningar på problem identifierade av politiker, tjänstemän, företag, civilsamhälle samt inte minst forskningsråd och -stiftelser. Är detta möjligt?

Svaret är ja. För det första är sådana dilemman inget nytt, utan har under lång tid varit föremål för diskussioner och kontroverser. Lärosäten runt om i världen kämpar mot resursbrist, befinner sig i konkurrens med varandra på en global marknad och är föremål för såväl politisk styrning som påtryckningar av lokala, regionala, nationella och internationella aktörer. I grunden handlar det om hur *lärosätena* förhåller sig till *sin* integritet, öppenhet, transparens och autonomi i förhållande till andra aktörer och intressenter.³ Oavsett om man som lärosäte väljer att samarbeta med läkemedelsindustrin, kommunen eller arbetsförmedlingen är det fråga om normativa val. På samma sätt är det om man verkar för att möta de utmaningar som formuleras i Agenda 2030-målen; då bekänner man sig till en värdegrund och gör ett etiskt ställningstagande (Dobers & Stier, 2019).

För att inte hamna på fel sida gränsen för det som integriteten och de akademiska kärnvärdena tillåter krävs hos lärosätena en kritisk hållning till den egna verksamheten och de oförutsedda konsekvenserna av samskapande. Samma normativa och etiska överväganden behöver man reflektera över i sin roll som enskild forskare. Exempelvis: om man anlitas av en organisation för att göra en genomlysning av verksamheten, och denna sedan visar på grava brister: Hur tas dessa resultat emot? Vilka slutsatser kan dras utifrån resultaten? Som forskare är man välbekant med den akademiska logiken, men inte nödvändigtvis med motsvarande logiker i näringsliv, myndigheter, politik eller medier. Därtill är ju ibland inte heller forskarna överens om hur det förhåller sig, exempelvis i frågan om det pågår en global uppvärmning och i så fall hur allvarlig denna är.

Konkreta frågor att ställa sig är därför: I vilken roll agerar jag just nu? Var går gränserna för vad jag kan uttala mig om – det vill säga vad innebär forskar- eller expertrollen? Vems intressen kan jag tjäna utan att jag vet om det? Rollklarhet är avgörande, liksom nödvändigheten att kommunicera innehållet i, gränserna för och värdet av forskarrollen till den part man samverkar och samskapar med.

Diskussion och möjliga lärdomar

Trots den relativt nya ambitionen om mer långtgående samskapande och öppen vetenskap har akademien i alla tider varit öppen mot sin omvärld. I modern tid har högre utbildning och forskning spelat stor roll för civilsamhället, näringslivet och den offentliga sektorn. Likväl ställs nu krav på att akademien ska bli

3. Magna Charta. Se www.magna-charta.org/

ännu *öppnare* än vad den många gånger har varit. Som vi har sett gäller öppenheten såväl enskilda individer som kunskapsinstitutioner.

Fokusgruppsintervjuerna gjorda inom Accomplish-projektet, liksom personliga erfarenheter av samverkan och samskapande – på lokal, regional, nationell och internationell nivå – visar att det finns utmaningar med samverkan och samskapande, bland annat då verksamhetsmålen för akademien, civilsamhället, näringslivet och den offentliga sektorn skiljer sig åt, liksom synen på vilka leverabler som samarbetet ska generera. Många gånger saknas även resurser och personliga incitament för de inblandade individerna. Dessa utmaningar till trots finns goda förutsättningar för ett fruktbart samarbete exempelvis kring Agenda 2030.

För att slå mynt av dessa förutsättningar bör de inblandade redan från början vara uppriktiga och transparenta med den egna verksamhetens mål och med vilka mål man ser med samarbetet. Vilka utkomster och vilken ”impact” ser man framför sig och önskar man sig? För att minimera ”gnissel”, besvikelser eller konflikter bör samtliga inblandade vara tydliga med vad man förväntar sig av sina samarbetspartners och göra en tydlig ansvarsfördelning. Arenor för kontinuerlig interaktion och återkommande ”kontrollstationer”, där man som forskare kommunicerar preliminära resultat är viktiga, liksom att vara inbjudande och ägna minst lika mycket tid åt att lyssna som att tala.

Utöver det sagda kretsar mycket kring högst mellanmännsliga företeelser, som förtroende, tillit, kommunikation, språk och tydlighet. Det handlar om att tydliggöra roller, diskutera skillnader i terminologi, språk och kommunikations-sätt och att förstå de konkreta förutsättningar som styr respektive verksamheter, liksom om att ta ett ömsesidigt ansvar för relationen. Det är när dessa saker beaktas och görs som det blir enklare att tillsammans formulera och precisera ett problem och en inriktning för samarbetet, exempelvis med fokus på Agenda 2030. Som Dobers och Stier (2019:349-350) skriver:

Det innefattar även gemensam prioritering samt en ansvarsfördelning och samarbetsstruktur över tid. Det är i mötet mellan två personer från olika samhällssektorer äkta samverkan skapas. Det är som med ringar på vattnet: i det konkreta mötet mellan två människor skapas grunden för att arbetslag och organisationer samverkar bättre, och i förlängningen ...//... förbättra relevans och kvalitet i utbildning och forskning samtidigt som förmågan hos externa parter till verksamhetsutveckling och -förnyelse ökar. En sådan förändringsbenägenhet är en förutsättning för alla typer av hållbarhetsarbete.

Samtidigt bör både lärosäten och forskare vara medvetna om att samskapande-projekt inrymmer en rad överväganden och möjliga dilemman. Dessa kan ofta hanteras, men den akademiska frihet och vetenskapliga integriteten måste alltid värnas och forskarrollens innehåll och gränser tydliggöras. Ett samarbete inne-

tema

fattar alltid etiska och normativa ställningstaganden. Samverkan och samskapande bör aldrig ske på bekostnad av en förlorad integritet eller professionalitet – för någon inblandad. Ett hållbart samhälle som uppnår målen i Agenda 2030 kräver en fri, professionell och saklig forskning och kan fungera som en motvikt till andra intressen. En öppnare forskning i nära samspel med resten av samhället är avgörande för möjligheterna att möta utmaningarna som ligger framför oss.

Några tips

- Avsätt tillräcklig tid och resurser från början.
- Kommunicera ömsesidiga förväntningar, önskemål och krav – från början.
- Formulera problemet/uppgiften tillsammans.
- Adressera skillnader i institutionella mål, incitament, motiv och roller.
- Hantera skillnader avseende terminologi, språk och kommunikation.
- Ta hjälp av andra i samverkansarbetet.

Litteratur

Accomplish www.accomplish.eu Nedladdat den 2 februari 2020

Dobers, P. & Stier, J. (2019) "Hållbar samverkan som motor för hållbar utveckling: lärosäten och Det omgivande samhället i samspel för en bättre värld". *Socialmedicinsk Tidskrift*, Vol 93, Nr 3.

Grönvad, J., Hvidtfeldt, R. & Budtz Pedersen, D. (2017) Analysing co-creation in theory and practice – A systemic review of the SSH impact literature. Report Work package 2, Accomplish. Aalborg: Aalborg Universitet.

Holmström, I., Stier, J., Tillgren, P. & Östlund, G. (red.) (2016) *Samproduktionens retorik och praktik – inom området hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.

Jasanoff, S. (red.) (2004) *States of Knowledge: The co-production of Science and the social order*. London: Routledge.

Joshi, A. & Moore, M. (2004) Institutionalised co-production: Unorthodox public service delivery in challenging environments. *The Journal of Development Studies*, 40(4), s 31-49.

Magna Charta www.magna-charta.org/ Nedladdat den 27 mars 2020

Needham, C. (2008) "Realising the potential of co-production: Negotiating improvements in public services". *Social Policy and Society*, Vol. 7, Issue 2, s 221-231.

Ostrom, E. (1996) Crossing the great divide: Co-production, synergy, and development. *World Development*, 24(6), s. 1073-1087.

SOM-rapport 2020:1 Förtroende för samhällsinstitutioner i de nationella SOM-undersökningarna 1986–2018 https://som.gu.se/digitalAssets/1735/1735282_29.-vetenskapen-i-samh--llet-2018.pdf. Nedladdat den 4 maj 2020.

SOM-rapport 2019:29 Vetenskapen i samhället 2018 https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1735/1735282_29.-vetenskapen-i-samh--llet-2018.pdf. Nedladdad den 27 mars 2020

Stier, J. & Dobers, P. (2017) "Quadruple Helix Co-creation in SSH – Experiences, Considerations, Lessons Learned. Report Work package 2, Accomplish. Falun: Högskolan Dalarna.

Vetenskap & Allmänhet (2019) Jag vill, men hinner inte! Forskares syn på kommunikation och öppen vetenskap. VA-rapport 2019:8 <https://v-a.se/2019/09/jag-vill-men-hinner-inte-forskares-syn-pa-kommunikation-och-oppen-vetenskap/> Nedladdad den 27 mars 2020